

Чаплінська О.В.

аспірантка

Житомирський державний університет

РЕФЛЕКСІЯ ФІЛОСОФІЇ Г. С. СКОВОРОДИ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ НЕОРОМАНТИКІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

Філософія Григорія Савича Сковороди є органічною складовою не тільки духовного буття українців, а й європейської філософської традиції, оскільки вона має багато спільного, зокрема, з вченням античних мислителів Сократа і Платона та німецьких містиків. У історії української культури важко знайти період, який би не зазнав впливу ідей цього філософа. Митці та діячі різних періодів звертаються до таких граней філософської системи Г.С. Сковороди, як вчення про внутрішній і зовнішній світи, настанови “пізнай себе”, ідеї “сродної праці”, апофеозу Світла та філософії серця.

Винятком, звичайно, не був і неоромантизм порубіжжя ХІХ – ХХ ст., який представлено творчим доробком Ольги Кобилянської та Лесі Українки. Оскільки у цей період українська нація перебувала у стані “нового проектування”, або, згідно з синергетичною парадигмою, відбувалось посилення процесу національної, соціальної самоорганізації українського суспільства, тому зрозумілим видається звернення неоромантиків до філософської антропології українського мандрівного філософа. У кодуванні образу майбутнього українця письменниці-неоромантики намагаються згармонізувати взаємини людина – людина, людина – природа.

Нагального вирішення на рубежі ХІХ – ХХ ст. вимагала проблема гармонізації “внутрішнього” і “зовнішнього” світів людини. Українські неоромантики були переконані, що необхідно в першу чергу змінити ціннісні орієнтації особистості, оскільки вони є матрицею духовного вдосконалення, основою діалектики життєвого оптимізму. Слушним є міркування Т. Хорольської: “Умовою ж оптимізму є вміння людини бачити крізь усі “непогоди” добро, істину та красу світу, власне призначення у ньому. А щоб бути оптимістом та бачити істину світу, потрібно самому бути істинним, що передбачає та вимагає величезної внутрішньої роботи людини над собою” [1, 166]. Тобто висловлений Г. Сковородою погляд на активне самопізнання був підхоплений неоромантиками.

“Згідно з цим поглядом самопізнання закликає, діє, дає поштовх до визволення “внутрішньої людини”. Наслідки цієї дії окреслює Сковорода як перетворення людини, її воскресіння, або друге народження (“вдруге з висот народжений”)” – наголошує Д. Козій [2, 34]. І єдино правильним дороговказом на шляху самопізнання та самовдосконалення є серце. Воно у

трактуванні неоромантиків постає як джерело усього доброго і світлого. Жити необхідно, наголошують Леся Українка та Ольга Кобилянська, відповідно до вимог і принципів внутрішнього “Я”, тобто серця, що зумовлює повноту і цілісність людського буття.

Не менш актуальною видається і проблема взаємин людина – природа. Як відомо, Г. Сковорода одухотворював природу, вбачаючи у ній джерело духовного буття людини, джерело її унікальності та неповторності. Філософ уточнює, що використання природи повинно слугувати не для накопичення багатства, що врешті-решт зумовлює “втрату свого серця”, перевагу “скитської натури” в людині, а до задоволення природних потреб людини. Такі ж мотиви ми знаходимо у творах Ольги Кобилянської. До речі, у своїх щоденникових записах та листах вона відзначала, що черпала сили з рідної природи, з особливої атмосфери правічних лісів та величних гір. Ставлення неоромантиків до природи мало споглядальний характер. Вони слідом за Г. Сковородою стверджували, що єднання людини та природи – це необхідна передумова її щастя та самовдосконалення. Природа у неоромантиків є джерелом та об’єктом естетичної насолоди, носієм прадавньої мудрості та добра.

Таким чином, сповідуючи філософські традиції Г. Сковороди, неоромантики акцентують увагу на необхідності самопізнання, розумінні серця як втілення світлого і божественного. Вагома роль у самопізнанні належить природі, оскільки у процесі споглядання людина долучається до життєдайного джерела мудрості та добра.

Література:

1. Хорольська Т. Свобода та мікрокосм особистості // Мінливі обрії свободи (До 70-річчя Ігоря Бичка) // Філософсько-антропологічні студії’2003. – К.: Стилос, 2005. – С. 161-169.
2. Козій Д. Нарцис у духовному світі Сковороди // Хроніка – 2000. Україна : філософський спадок століть. – 2000. - № 39-40. С. 33-37.